

**ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В
РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ
ОСНОВНІ ПЕРЕДУМОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Навроцька Н.А., к.е.н., доц. кафедри міжнародної економіки, Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ.

Глобалізація економіки стала однією із закономірностей світового розвитку, що домінує на рубежі ХХ-ХХІ ст. Останнім часом значно посилилась взаємозалежність економік різних країн світу, яка пов'язана з формуванням глобального економічного простору, в якому галузева структура, обмін інформацією й технологіями, географія розміщення продуктивних сил визначаються з урахуванням світової кон'юнктури. В даний час поняття «глобалізація економіки» визначається як процес створення єдиного світового ринку товарів і послуг, капіталів, робочої сили, технологій і інформації.

Аналіз окремих чинників, що впливають на формування сучасного стану світової економіки та її глобального виміру представлено в численних роботах українських та зарубіжних економістів: І. Валерстайна, М. Уотерса, О. Білоруса, А. Гальчинського, М. Делягіна, В. Іноземцева, Н. Косолапова, В. Колонтай, Д. Лукьяненко, О. Мозгового, О. Панаріна, Л. Руденко-Судареву, Н. Стукало, М. Чешкова, А. Чухно, Ю. Шишкова та ін. Незважаючи на зростання протягом останніх десятиліть науково-дослідного інтересу до проблем економічної глобалізації, потребують подальшого оцінювання рушійні сили та фактори її розвитку. В даному зв'язку, метою статті є комплексна систематизація факторів становлення та подальшого розвитку економічної глобалізації.

Зміст глобалізації конституюють процеси й явища, які є різномірними за походженням, сферам прояву, механізмам і наслідкам, що дозволяє розглядати глобалізацію як самостійну, складну, цілісну, але внутрішньо суперечливу систему відносин. З огляду на це, виділимо основні процеси і явища які в різних сполученнях сформували зміст глобалізації економіки.

Інтенсифікація зовнішніх товарних потоків. Лібералізація світової торгівлі, дерегулювання ринків товарів і капіталу й інші форми економічної лібералізації, що викликали обмеження політики протекціонізму підсилили тенденції до інтернаціоналізації економічної діяльності. На засадах численних міжнародних домовленостей відбулося узгоджене зниження рівня митних тарифів, зменшення нетарифних перешкод, спрощення процедури оформлення експорту й імпорту, що сформувало нові умови для глобального економічного розвитку. Так, в 1947 р. середньозважений рівень звнішніх тарифів розвинених країн-учасниць угоди ГАТТ становив близько 40%, до 1970 р. він був знижений до 8-10%, і до 1990 р. – до 6,3%. На сьогодні, середньозважений рівень імпортного митного тарифу в розвинених країнах-членах СОТ становить 3,8%, у країнах, що розвиваються – 15,5% [1].

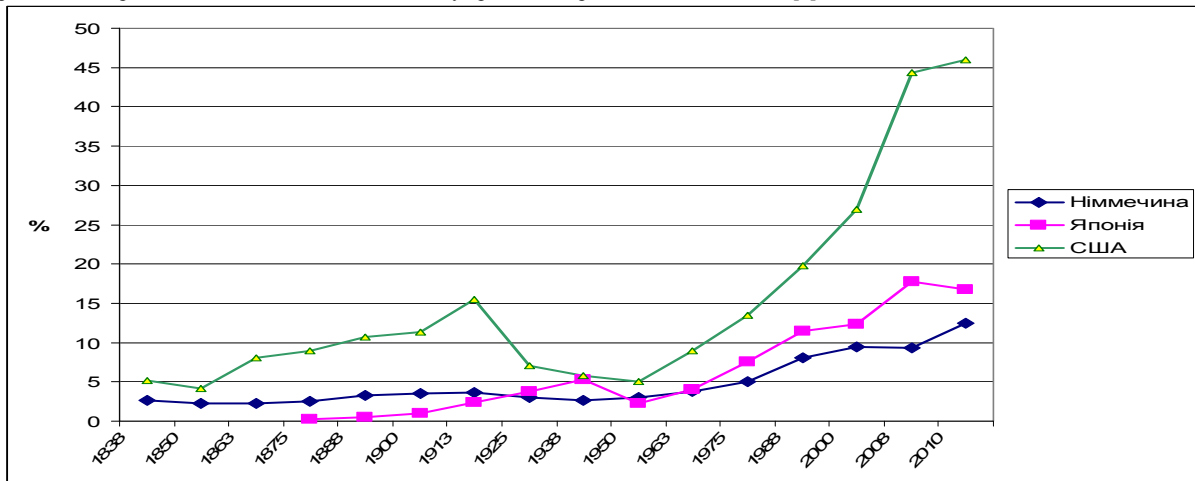

Рис. 1. Динаміка відношення обсягу експорту окремих країн до обсягу ВВП, у % від ВВП [2].

Статистичні дані вказують на те, що в другій половині ХХ ст. відбулося унікальне за своїми масштабами та впливом на економіку зростання обсягів міжнародної торгівлі. Динаміка відношення експорту або обсягу зовнішньої торгівлі до обсягу ВВП відображають ступінь інтегрованості економіки у світову систему. На рис. 1 представлена експортна квота окремих розвинених країн світу. Якщо судити за цим показником, то середній ступінь інтегрованості цих економік зріс більш ніж ушестеро в порівнянні з рівнем 1950 року. Частка зовнішньоторговельного обороту всіх країн світу збільшилася з 16% в 1950 р. до 48% в 2010 р.

У наслідок лібералізації зовнішньоекономічної діяльності поступово починає зникати різниця між внутрішньою й зовнішньою торгівлею, між національною економікою й світовим господарством. Цей процес бурхливо розвивається й веде до подальшої глобалізації світового господарства.

Зниження транспортних і комунікаційних витрат, що зумовлено рядом виробничих, науково-технічних і технологічних особливостей: переходом до нового технологічного способу виробництва – до високих, наукомістких технологій; виникненням та розповсюдженням якісно нових поколінь засобів транспорту і зв'язку та їх уніфікація, застосуванням їх в різних сферах господарської діяльності; швидким поширенням знань внаслідок наукового або інших видів інтелектуального взаємобміну; значним зниженням витрат на обробку, зберігання та використання інформації, що полегшує глобальну інтеграцію національних ринків.

Істотне поліпшення міжнародної транспортної інфраструктури за рахунок розвитку нових поколінь авіа-, авто-, водного та залізничного транспорту, а також нарощування мережі міжнародних трубопроводів привели до того, що транспортування вантажів та перевезення пасажирів не лише прискорилися, але й здешевіли. Так, в 1930 р. середня вартість 1 чол.милі повітряного транспортування становила 68 центів, у 1950 р. – 30 центів, у 1990 р. – 11 центів (за курсом долара 1990 р.). З 1920 по 1980 р. реальна вартість морських вантажоперевезень за рахунок контейнеризації знизилася приблизно на ¼, а загальний тоннаж морського торговельного флоту зріс з 1950 по 2000 р. більш, ніж в 6,4 рази [3]. Все це свідчить про підвищення ступеня комунікативності між країнами.

Значний вплив на глобальні процеси здійснило розгортання глобальної інформаційно-технологічної та телекомунікаційної революції що привело до істотних змін в засобах телекомунікацій на базі мікроелектроніки, кібернетики, супутникових і цифрових систем зв'язку. Розвиток Інтернету так само пов'язаний із здешевленням електронної техніки та зниженням вартості послуг провайдерів інформації. Ціна персонального комп'ютера та периферійного обладнання до нього з 1960 по 2000 рр. знизилася в 1869 разів [4, р. 6]. За оцінками експертів обсяг інформації що передається за допомогою Інтернету подвоюється кожні 100 днів, а за рік – зростає приблизно в 7 разів [5, с. 37]. Вартість передачі одиниці інформації на великі відстані зменшилася приблизно в 1 млн. раз [6, с.71–72]. Зазначені тенденції продовжують зберігатися.

Визначальну роль почала відігравати новітня інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура в розвитку інвестиційно-фінансової сфери. Банки й інші фінансові-інвестиційні установи активно використовують нові форми телекомунікаційних зв'язків, формують телекомунікаційну комп'ютерну мережу, що пов'язує в єдиний комплекс відділення банків, які розташовані в різних країнах світу. Саме інформаційні технології виступають в сучасних умовах одним із прискорювачів процесу глобалізації світової економіки.

Прискорене зростання обробної промисловості, інтенсифікація міжнародного міжфірмового співробітництва, особливо спеціалізації й кооперації, що відбулося у другій половині ХХ ст. Темпи зростання сектору обробної промисловості в цей період

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

перевищували темпи зростання видобувної промисловості та сільського господарства в 2 □ 2,5 рази. Обсяги світового виробництва обробної промисловості зріс тільки в період з 1956 по 2000 рр. в 8,2 рази, видобувних галузей у 3,4, а сільського господарства – в 3 рази [7].

Технологічний прогрес в обробній промисловості дозволив поділяти виробничі процеси на окремі етапи й розміщувати їх у різних країнах найбільш оптимальним чином, залежно від наявності в них відповідних факторів виробництва. На цій основі почало активно розвиватися й міжнародне виробниче кооперування, що привело до формування технологічно цілісних міжкраїнових виробничих ланцюжків, які функціонують за єдиним планом. Технологічно взаємозалежні потоки деталей, вузлів, напівфабрикатів підсилювали економічний взаємозв'язок між країнами. Розвиток виробничої кооперації створив умови для глобальної експансії ТНК

Наростання процесу поглиблення спеціалізації і кооперування промислового виробництва посилює взаємозалежність національних господарств один від одного, поглибило рівень інтернаціоналізації виробництва у цілому, залучивши до нього практично всі країни світу.

Інтелектуалізація економіки та посилення впливу науково-технічного прогресу на всі сторони інтернаціоналізації виробництва й капіталу в умовах економіки знань. У глобальному світі технології переміщуються майже так само швидко, як капітал і природні ресурси. В останні десятиліття експорт послуг з підтримкою інформаційних комп'ютерних технологій зростає швидше сукупного експорту послуг. Так обсяги експорту послуг з підтримкою інформаційних комп'ютерних технологій за останні десять років збільшились в 5,3 рази, послуг зв'язку в 3 рази. За той же час загальне зростання обсягу торговельних та комерційних послуг склало 2,4 рази [8].

Універсальний вплив науково-технічного прогресу відбувається на всі сторони інтернаціоналізації науки, виробництва і капіталу. Збіг у часі процесів переходу провідних економік світу до економіки знань та процесів глобалізації посилили взаємовплив цих явищ та надало їм додаткового поштовху розвитку. Можна сказати, що в сучасних умовах саме знання, а не матеріальні цінності, природно, найбільш схильні до глобалізації.

Транснаціоналізація виробництва, яка пов'язана із зростанням у світовому господарстві ролі транснаціональних корпорацій (ТНК), які задають тон у глобальному економічному й науково-технічному розвитку, панують на найважливіших ринках товарів, послуг, капіталів, знань і висококваліфікованої робочої сили.

Кількісні параметри діяльності та фінансова потужність ТНК зростає та утворює нову якість, що дає змогу таким компаніям впливати на внутрішню і зовнішню політику не тільки країн, що розвиваються та країн з перехідною економікою, але й розвинутих країн. За оцінками експертів ООН у світі сьогодні нараховується 82 тис. ТНК із 810 тис. закордонних філій, на які припадає 1/10 світового ВВП та 1/3 світового експорту. Нині ТНК володіють 30% усіх виробничих фондів планети, здійснюють 80% торгівлі високими технологіями, контролюють понад 90% вивозу капіталу. [9]. ТНК контролюють понад 90 % вивозу світового капіталу, під їх контролем знаходиться торгівля сировинними ресурсами. У середньому 45% загального обсягу продажів розвинених країн світу становить експорт ТНК: в США в структурі експорту на ТНК припадає 50%, Великобританії – 80 %, Сінгапурі – 90 % [10, с. 507].

Боротьба за володіння і розподіл ресурсів. Зростання масштабів світового виробництва призводить до загострення конкурентної боротьби за ресурси, в першу чергу це стосується енергетичних ресурсів (нафта, газ та ін.). Мережі нафто- і газопроводів, систем передачі електроенергії, що перекачують енергоресурси з країн, що розвиваються до розвинених країн, стала важливим чинником глобалізації. Споживання нафти в Європі перевищує її власні розвідані запаси в 12 разів, у США □ в 9 разів. Турбота про енергетичну безпеку розвинених країн, інтереси енергетичних корпорацій, інтереси країн-постачальників енергетичних ресурсів та їх об'єднань, у першу чергу ОПЕК, мають надзвичайно важливий вплив на глобальну економіку.

Міжнародна міграція робочої сили. Основні потоки міграції пов'язані з рухом робочої сили з відносно бідних країн, які знаходять застосування в якості некваліфікованої або малокваліфікованої робочої сили в розвинених країнах. Щорічна сума виплат мігрантам в 1980-х роках була на рівні 0,35 % від світового ВВП, та поступово зростала. В останні роки сума таких виплат становить біля 0,53-0,56 % від світового ВВП [11].

У той же час сучасні телекомунікаційні технології відкривають нові можливості й дозволяють застосовувати іноземну робочу силу, без фізичного переміщення між країнами, тобто здійснювати міграцію робочої сили в прихованій формі, коли будь-яка компанія світу може доручити виконання, певного виду робіт працівникові, що перебуває в іншій країні, і негайно одержати результат, який має, як правило, нематеріальну форму, а тому, за допомогою сучасних комунікативних технологій, може бути моментально переданий замовнику. Найбільший прояв ці процеси знаходять у секторах економіки, що засновані на знаннях.

Глобалізація фінансових ринків, яка здійснюється в кількох формах, насамперед у вигляді міжнародного руху позикового капіталу, міжнародних кредитів (міжурядових, міжбанківських та ін.), закордонних портфельних інвестицій, та звичайних міжнародних кредитів. Трансформація глобального фінансового простору виражається в розширенні до глобальних масштабів сфер, форм і механізмів інтернаціоналізації капіталу, стрибкоподібному збільшенні масштабів і інтенсивності його міграції між країнами, збільшенні кількості учасників глобальних фінансових процесів, підвищенні концентрації й централізації капіталу на основі злиттів і поглинань компаній; різкому посиленні впливу фінансово-банківської сфери, що досягла досить високого рівня глобалізації, на матеріальне виробництво, посилення економічних обмінів (діяльність ТНК, розвиток інвестиційного ринку), проведення значних грошових сум через валютні ринки.

Багатьма дослідниками саме глобалізація фінансової сфери визначається як визначальний чинник глобалізації економіки.

Формування міжнародної інфраструктури як важливої передумови розвитку інтернаціоналізації та глобалізації світового господарства, розвиток якої здійснює такий системозабезпечувальний комплекс галузей:

1) *транспортна інфраструктура міжнародної економіки* як сукупність транспортних засобів і транспортних комунікацій країн світу для переміщення пасажирів та вантажів з метою забезпечення ефективного функціонування міжнародного виробництва.

2) *енергетична інфраструктура* країн світу як складова глобальної енергетичної та виробничої інфраструктури та одна з найголовніших передумов формування міжнародної економіки.

3) *Міжнародна комунікативна інфраструктура* в умовах, коли відбувається процес переростання індустріального суспільства в інформаційне та постійно зростають потреби в обміні інформацією, складається як з традиційних засобів зв'язку так і провідних засобів комунікацій, які засновані на розвитку супутникових систем, Інтернету.

4) *Фінансова інфраструктура міжнародної економіки*, яка забезпечує світові відтворювальні процеси необхідними фінансовими ресурсами. Провідними суб'єктами фінансової інфраструктури виступають транснаціональні банки (ТНБ) інституційні інвестори, офіційні міжнародні позичальники.

Таким чином, глобальна виробнича інфраструктура міжнародної економіки становить інтегровану сукупність елементів інфраструктури національного, та міжнародного рівня, які забезпечують ефективне функціонування світового відтворювального процесу.

Розвиток регіональної інтеграції, яка вражається у створенні регіональних утворень, які передбачають інституційні форми закріплення у вигляді економіко-правових та політичних угод між державами, в яких учасники фактично відмовляються від деякої частини власного суверенітету на користь створення єдиного відтворювального механізму.

На сьогодні, на основі спільної відкритості, формуються умови для залучення в процеси регіоналізації все більше число країн. Зараз в світі існує біля 300 різних регіональних угруповань із різним ступенем ефективності функціонування: Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА), Зона вільної торгівлі країн Південно-Східної Азії (АСЕАН), Спільний ринок країн Південної Америки (МЕРКОСУР) і ін. Найбільш ефективною зоною інтеграцію на сьогодні є Євросоюз, де створена найбільша зріла інституційна інфраструктура, яка поширюється і на створення єдиної валюти □ євро.

Утвердження глобальної регулюючої ролі міжнародних економічних і фінансових організацій. Характерною й найважливішою рисою сучасною етапу інтернаціоналізації світової економіки є регулювання міжнародних потоків товарів, послуг, капіталу й інформації не національним, а міжнародним законодавством, що супроводжується впровадження міжнародними економічними організаціями єдиних критеріїв макроекономічної політики, уніфікацією вимог до податкової, регіональної, аграрної, антимонопольної політики, до політики в галузі зайнятості й ін.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Відбувається свідоме регулювання міжнародних економічних процесів міжнародними організаціями та установами, які мають певні інтереси в здійсненні цілеспрямованого глобальних перетворень. Основними суб'єктами – регуляторами розвитку економічної глобалізації виступають міжнародні або регіональні фінансово-економічні організації: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, група Міжнародного банку реконструкції і розвитку (МБРР), Світова організація торгівлі (СОТ); ТНК і ТНБ; інституціональні міжнародні інвестори (пенсійні фонди, страхові компанії, фінансові компанії й фонди, інвестиційні компанії й фонди та інші); клуби кредиторів: паризький, лондонський, римський і токійський та ін.

У цьому зв'язку особливо відзначити формування на базі Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) Світової організації торгівлі (СОТ), що почала свою діяльність в 1995 р. і налічує на початок 2012 р. 154 учасника.

Гармонізація стандартів (технологічних, екологічних, статистичних, бухгалтерських, фінансових і ін.), які все ширше застосовуються для всіх країн світу. Завдяки певній уніфікації та стандартизації забезпечується можливість поєднання в міжнародному масштабі всіх фаз відтворювального процесу, що сприяє подальшій глобалізації виробництва та поглибленню МРП, збільшенню масштабів світової торгівлі та руху капіталу.

Уніфікація споживчих уподобань і стандартів життя. Культурні фактори глобалізації приводять до конвергенції стилів життя і моделей споживання у світовому масштабі і універсалізації свідомості та культури. Одним з найбільш яскравих прикладів, що підтверджують явище глобалізації ринку, може служити поняття світового продукту. З'являється все більше товарів, про які можна сказати: вироблено в світі. Створюється спільний простір, стираються національні, регіональні та міжнародне вимірювання. Система глобальної інформації формує потреби й інтереси, загальні для жителів багатьох країн. У свою чергу глобальні потреби ведуть до появи глобальних продуктів. Це проявляється в стандартизації товарів та уніфікації торговельних марок.

Формування економічної ідеології глобалізму. Вишальні зміни у формуванні й реалізації ідеології глобалізму відбулися в 80-х рр., коли уряди провідних країн світу стали проповідувати ідеологію вільної ринкової економіки.

Основи глобалізації були закладені у політиці, що проводилася урядами розвинених країн світу та провідними міжнародними організаціями, в дусі вимог «Вашингтонського консенсусу». Ідеї «Вашингтонського консенсусу» стали програмною платформою для багатьох економістів, та визначають, на їхню думку, найбільш ефективні умови забезпечення високих темпів економічного зростання національних економік.

Політико-економічним оформленням глобальної економічної доктрини «Вашингтонського консенсусу» стала ідеологія радикального лібералізму й неолібералізму (країни суцільного благополуччя), які прийшли на зміну соціально-ліберальному напрямку та отримали ширше поширення серед керівних кіл найбільш розвинених країн світу.

Неоліберальні концепції привели до значної лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків, що вплинуло на збільшення обсягів транскордонних переміщень товарів, послуг, робочої сили й капіталів.

Посилення соціально-культурних взаємодій. На зміну недавніх протиріч між ринковою економікою Заходу й соціалістичною економікою Сходу прийшла практично повна єдність поглядів на ринкову систему господарства. Внаслідок поглиблення інтеграції світового господарства посилюються тенденції щодо формування глобалізованих засобів масової інформації, мистецтва, культури. Англійська мова стає міжнародною мовою, полегшуючи міжкультурне спілкування, навчання й взаєморозуміння. Відбувається уніфікація підготовки трудових ресурсів, що веде до послаблення контролю національних держав за відтворенням людського капіталу, полегшення міжнародного руху робочої сили, подолання границь в освіті завдяки розвитку дистанційного навчання.

Розглянуті нами фактори розвитку глобалізації економіки не розвиваються відокремлено, вони досить переплетені й взаємообумовлюють існування й розвиток одне одного. Економічна глобалізація починає формуватися як кількісний процес зростання масштабів світових господарських зв'язків. У ХХ ст. інтернаціоналізація товарного обміну переростає в інтернаціоналізацію капіталу і виробництва, отримує значний поштовх у своєму розвитку під впливом науково-технічного прогресу, розвитку транспорту, зв'язку та Інтернету. Відбувається різке поглиблення МРП і, як наслідок, міжнародної спеціалізації та кооперації. Великомасштабне спеціалізоване виробництво виходить за межі національних кордонів і набуває глобальної якості завдяки ТНК. Транснаціоналізація світової економіки, у свою чергу, сприяла зростанню обсягів світової торгівлі та руху капіталу, подальшому поглибленню МРП та міжнародному виробничому кооперуванню, технологічної обміну та розвитку.

Можлива подальша поліваріантність розвитку процесів глобалізації вимагає гнучкого поєднання та використання розглянутих факторів. Разом з тим, зазначені процеси і явища є достатньо суперечливими й несуть у собі безліч загроз і негативних наслідків, які потрібно враховувати при розробці державної політики й аналізу можливих напрямків подальшого розвитку глобалізації економіки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Trading into the future [Електронний ресурс] / World trade organization, Geneva : WTO. □ 1995. — Режим доступа: http://www.wto.org/english/res_e/doload_e/tif.pdf – Назва з екрану; Unctad Handbuk of statistics. □ 2010. □ Режим доступа: <http://stats.unctad.org/Handbook/ReportFolders/reportFolders.aspx> – Назва з екрану.
2. Розраховано по: Мельянец В. А. Восток и Запад во втором тысячелетии: экономика, история и современность / В. А. Мельянец. – М. : Изд-во Московского университета, 1996. □ 303 с.; Bairoch P. The constituent economic principles of globalization in historical perspective: myths and realities / Bairoch P. // International Sociology. – 2000. – № 2; Unctad Handbuk of statistics. □ 2008 // United Nations Publication. □ Режим доступа: <http://stats.unctad.org/Handbook/ReportFolders/reportFolders.aspx> – Назва з екрану.
3. Перская В.В. Глобализация мировой экономики / В кн.: Глобализация: многостороннее измерение / под общ. ред. В.А. Михайлова, В.С. Буянова. □ М. : Книга и бизнес, 2004. □ 316 с.
4. Masson P. Globalisation : Facts and Figures // IMF Policy Discussion Paper. □ October, 2001. □ Режим доступа: <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=15469.0> – Назва з екрану.
5. Мировая экономика. Глобальные тенденции за 100 лет / Под ред. И.Королева. – М. : Юристь, 2003. – 604 с.
6. Стайнбрунер Д. Глобализация и преобразования в области международной безопасности // США-Канада: экономика, политика, культура. – 2002. – №8.
7. Unctad Handbuk of statistics // United Nations Publication— Режим доступа: <http://stats.unctad.org/Handbook/ReportFolders/reportFolders.aspx> – Назва з екрану.
8. Разработано по: International trade and tariff data. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm □ Назва з екрану; International trade statistics 2010 / World trade organization [Електронний ресурс]. – 254 p. – Режим доступа: www.wto.org/statistics. □ Назва з екрану.
9. UNCTAD, World Investment Report 2008: Transnational Corporations and the Infrastructure Challenge [Електронний ресурс] // United Nations Publication. – Режим доступа: <http://stats.unctad.org/Handbook/ReportFolders/reportFolders.aspx> – Назва з екрану.
10. Трансформаційна економіка / [В.С.Савчук, Ю.К.Зайцев, І.Й.Малий та ін.] ; за ред. В.С. Савчука, Ю.К.Зайцева. – К. : КНЕУ, 2006. – 612 с.
11. Unctadstat // UNCTAD : [сайт]. □ режим доступа □ <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx> □ Назва з екрану.

РЕЗЮМЕ

Проведено систематизацію основних процесів та явищ, які формують сучасний зміст глобалізації економіки.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, світова торгівля, транспорт, зв'язок, міжнародний рух капіталу, транснаціоналізація, міжнародний розподіл праці, ідеологія глобалізму.

РЕЗЮМЕ

Проведена систематизация основных процессов и явлений, которые формируют современное содержание глобализации экономики.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Ключевые слова: глобализация, интеграция, мировая торговля, транспорт, связь, международное движение капитала, транснационализация, международное разделение труда, идеология глобализма.

SUMMARY

The basic ordering processes and events that shape the content of contemporary economic globalization is conducted.

Keywords: globalization, integration, international trade, transport, communications, international movement of capital, transnationalization, the international division of labor, the ideology of globalism.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СТРАХОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ

Насырова Г.А., к.э.н., доцент, ведущий научный сотрудник Института проблем экономической безопасности и стратегического планирования, Финансовый университет при Правительстве Российской Федерации

Иерархическая структура страховой системы предполагает выделение международного, регионального и национального уровней. В широком смысле слова страховая система – это есть органическое единство международной, региональных и национальных страховых систем.

Современное развитие идет в направлении интеграции национальных страховых систем, в большей степени на региональном уровне. Это объясняется территориальной близостью стран, вытекающими из того тесными экономическими связями и сравнимостью социального устройства и политических подходов, а также соответствующим «удобством» согласования. Одним словом, интеграция обусловлена геополитическими интересами.

В последние годы на постсоветском пространстве наблюдаются определенные тенденции интеграции национальных страховых систем. При этом следует заметить, что некоторые национальные экономики интегрируются в международные объединения (Европейское Сообщество, ВТО, ОЭСР). В целях адаптации национальных страховых систем многие страны идут по пути имплементации методов и форм регулирования, применяемых в развитых системах или интеграционных структурах. Безусловно, в определенном смысле такой подход оправдан. Однако иногда внедрение европейских стандартов регулирования может принять искусственный характер. Попытки перенесения опыта правомерны в той степени, как они согласуются с детальными моделями их функционирования на уровне национальных страховых систем.

Как известно, выделяются три уровня действия инструментов межгосударственного регулирования глобальный, региональный и многосторонний. На глобальном уровне регулирование осуществляется в рамках соответствующих интеграционных образований (ВТО, ОЭСР и т.п.). Региональное регулирование также реализуется путем создания соответствующих структур. Многосторонние соглашения позволяют регулировать в рамках нескольких национальных систем. Основная проблема, с которой сталкиваются наднациональные регулирующие органы – это несогласованность режимов национального регулирования. Следует заметить, что неравномерность развития национальных страховых систем вносит определенные сложности в процесс унификации страхового законодательства. Если рассматривать интеграцию бывших советских республик в разрезе регулирования страховой деятельности, то можно выделить несколько подходов.

Интеграция может быть осуществлена:

Во-первых, на основе одновременной адаптации к действующим «мировым стандартам» законодательства всех интегрируемых членом;

Во-вторых, путем совершенствования законодательства с учетом складывающихся мировых тенденций;

В-третьих, унификации действующего законодательства, принимая за базовую модель наиболее прогрессивную из интегрируемых систем регулирования;

В-четвертых, формирование альянса из нескольких наиболее развитых систем регулирования и последующей адаптации законодательной базы присоединяющихся участников.

Интеграция национальных страховых систем как следствие экономической интеграции будет осуществлена эффективно в случае ее поэтапного проведения. При этом необходимо принимать во внимание цель такой интеграции. Если основной целью является обеспечение развития национальных страховых систем адекватно мировым тенденциям, то следовало бы принять за основу мировые стандарты регулирования страховой деятельности при учете местных условий развития. Тем самым будет формироваться своеобразная инновационная модель регулирования. Если же регуляторы озабочены обеспечением надежности интегрированной системы, то интеграция может быть осуществлена на основе принципа «два плюс» или «три плюс». Это означает, что на первом этапе проводится взаимная адаптация наиболее развитых и близких национальных систем регулирования страховой деятельности. Затем постепенно присоединяются к этому «альянсу» другие участники интеграции опять же на основе адекватности уровня развития. Такая идеология реализуется через создание Таможенного союза и Единого экономического пространства. Это модель может быть названа «эволюционной». Она более привлекательна для ситуации, когда наблюдается слишком большой разброс в уровне развития как экономик в целом, так и отдельных ее сегментов (например, страхования). В качестве объектов центростремительного движения могут быть выбраны наиболее развитые национальные системы регулирования страховой деятельности.

Общепринято, что одной из образцовых является система регулирования страховой деятельности Европейского Сообщества, строящаяся на принципах стабильности законодательства, обеспечения эффективного взаимодействия между органами исполнительной и законодательной власти, неотвратимости и обязательности применения санкций.

Важен также и опыт развивающихся стран Восточной Европы, в которых становление национальных страховых рынков и систем государственного регулирования страховой деятельности осуществляется в схожих социально-экономических условиях. Вместе с тем, не следует забывать, что успешная интеграция страховых систем этих стран была обеспечена уже сложившимся эффективным наднациональным регулированием в рамках Европейского Сообщества.

Есть мнение, что страны Восточной Европы сделали свои страховые рынки открытыми и тем самым лишились национального страхового суверенитета. Вместе с тем, страховые рынки Восточной Европы развиваются и продолжают показывать положительную динамику.

Интеграция не означает введения однородной регулирующей системы. Страны Европейского союза сохраняют определенную самостоятельность в отдельных вопросах законодательства и регулирования. Так, во всех странах Восточной Европы в сфере страхования сохранены свои национальные регулирующие органы, функционирующие в соответствии с действующим законодательством и подотчетные соответствующим органам. При этом интегрирующими являются Директивы Европейского Сообщества, перечень и содержание которых постоянно актуализируется. Наряду с общими есть и особенные, национальные условия функционирования субъектов страхового дела. Регулирование в национальных страховых системах традиционно реализуется в основном посредством обязательств и ограничений, которые отражают детали их индивидуальных регулирующих систем. В частности, регулирование страховых посредников, банкротства страховых организаций, нормы доходности по договорам страхования жизни, а также антимонопольное регулирование и пр.

Принимая во внимание опыт европейской интеграции можно предположить, что оптимальным будет выработка формата регулирования, под которым подразумевается определение ключевых аспектов регулирования. В качестве общих регулирующих норм может быть приняты требования по минимальному уровню капитала, критерии платежеспособности, требования по перестрахованию, условия посреднической деятельности, а также условия проведения объективно необходимых видов (классов, отраслей) страхования. В последнем случае имеется в виду такие виды страхования, которые обеспечивают трансграничные операции: страхование автогражданской